

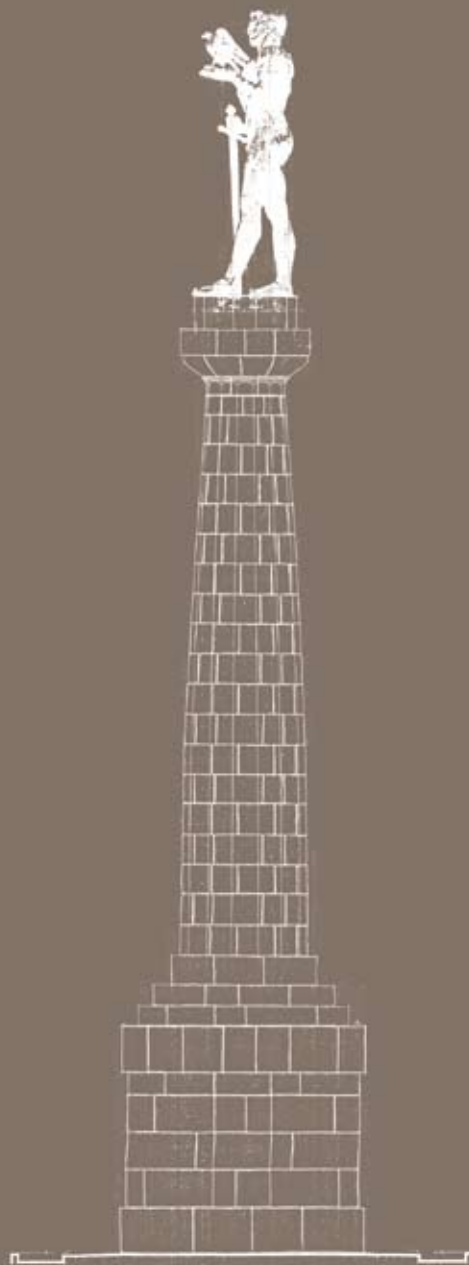

Завод за заштиту споменика културе града Београда
- установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade
- Cultural Institution of National Significance

Споменик Победник

Victor monument

Бочни изглед, техничка документација, 1989. године. Извор: Документација 333СКГБ.
Side view, technical documentation, 1989 (CHPIB Documentation)

Споменик Победник

Београдска тврђава, Горњи град

Споменик културе

*Панорамски излед са спомеником, 2007. године. Извор: Документација ЗЗЗСКГБ.
Panoramic view, 2007 (СНПИБ Documentation)*

Споменик Победник подигнут је 1928. на Горњем граду Београдске тврђаве поводом прославе десетогодишњице пробоја Солунског фронта. Споменик чине бронзана мушка фигура са орлом у десној руци и спуштеним мачем у левој, рад вајара Ивана Мештровића, као и постамент који је конципиран у виду дорског стуба с канелурама на високој кубичној бази, ауторско дело архитекте Петра Бајаловића.¹

Историјат израде и подизања споменика обухвата период од 1913. до 1928. године, мада прве идеје потичу из 1912, када се победом у Првом балканском рату у јавности почињу износити предлози за подизање споменика у Београду, у славу коначне победе над Турцима. Београдска општина у августу 1913. доноси одлуку да се овај велики историјски догађај обележи подизањем споменика Победи.

Првобитно је замишљен као монументална фонтана, која је

требало да буде постављена на простору Теразијског платоа, односно Трга престолонаследника Александра, како се трг тада називао.² Предвиђено је да фонтана буде израђена од камена, са постаментом који су чиниле четири лавље фигуре, на чијим леђима је почивао овални базен. Из средишта фонтане уздизао би се мермерни стуб, на чијем врху је била предвиђена фигура Победника. По закључцима општинске седнице од 4. октобра 1913. године, требало је да Мештровић у бронзи изради и двадесет маски за обод око шкољке (базена) и педесет маски за стуб, такође бронзаних. Мештровић је у октобру 1913. године закључио уговор са Општином и већ истог месеца почео рад на реализацији фонтане, све до почетка Првог светског рата, када је као аустроугарски држављанин био приморан да напусти Београд.

Историјат израде замишљене фонтане, као и њену прецизнију дескрипцију преноси лист *Време*³: ... Велики басен (шкољку) чија би спољна страна била украшена рељефом који представља ратнике на коњима у трку. Ободом те шкољке би биле постављене лавовске главе (оне са данашњег водоскока) које би бацале воду која се у шкољци скупља. [...] Стуб би био у у одстојањима опасан бронзаним прстеновима на које би се поставиле маске турских глава, а свака би бацала млаз воде у басен испод стуба. ...

Да би што брже свршио рад око подизања те фонтане Мештровић је преселио свој атеље у Београд. Радио је у сутерену Основне Школе код Саборне цркве. За кратко време он је довршио фигуру Победника и лавовске главе. Пошто их је послао на ливење у Чешку, отпочео је израђивање великих рељефа копљаника. Скице великих лавовских фигура такође су биле готове.

У том је избио Први светски рат. Аустријски ултиматум натерао је

Мештровића да напусти Београд, те су услед тога скоро сви завршени радови морали бити напуштени. За време окупације од стране аустријских, немачких и мађарских трупа све ове осим фигуре Победника и лавовских маски, који су били на ливењу, потпуно је било разорено.

Прецизан изглед фонтане познат је захваљујући снимцима оригиналних Мештровићевих цртежа из Атељеа Ивана Мештровића у Загребу, које је урадио вајар Веселко Зорић.⁴

Након завршетка Првог светског рата, поново је актуелизована идеја о подизању фонтане на Теразијама, али с обзиром на то да финансијска средства у том тренутку нису могла бити обезбеђена, само је плаћено ливење фигуре Победника и лавовских маски.⁵ За то време фигура је била смештена у једном магацину водоводних цеви на Сењаку. Ипак 1923. године дошло је до споразума између Београдске општине и Мештровића да се изради споменик на Теразијама. Када су почели припремни радови на копању темеља и

*Панорамски изглед са спомеником, историјска фотографија, 1936-41. године. Извор: Документација ЗЗЗСКГБ.
Panoramic view, historical photograph, 1936-41 (CHPIB Documentation)*

постављању споменика, 1927. године избио је скандал, а београдска јавност је оспоравала постављање споменика на Теразијама са моралног и уметничког аспекта. Поводом ове полемике огласио се изјавом и аутор⁶: *Београдска Општина тражила је од мене пристанак да постави „Победника“ на Теразијама, привремено. Али како знам да наше „привремено“ траје често исувише дуго, споразумео сам се са београдским архитектом Бајаловићем за солиднији постамент на који би се фигура имала поставити. Општина је, како сам чуо, почела да ради. Па је прекинула посао. Шта ја имам да кажем? Ако мисле да поставе фигуру на Теразијама, нека је поставе. Ако су пронашли неко боље место нека је поставе тамо – иако ја не знам зашто не би могла стајати на Теразијама. На крају, може да остане тамо где је и досад била – у шути. Што се мене тиче, ја бих највише волео да се нађу могућности да израдим целу Чесму онако како је замишљена...*

Након дугих полемика, расправа и критика одлучено је у Београдској општини да се споменик не постави на Теразијама, већ на другом месту изван града. Председник Општине Кумануди обавештава Мештровића да су радови на постављању споменика на Теразијама обустављени мимо његовог наређења. Коначно, скулптура добија своје место на платоу Горњег града Београдске тврђаве. Ова одлука Општине о месту постављања Победника поклопила се са завршетком радова на уређењу Савског шеталишта и Великог степеништа на Калемегдану, као и годишњице обележавања пробоја Солунског фронта. Управо у спомен тог догађаја 7. октобра 1928. године свечано је отворен нови део Савске алеје и откривен споменик Победник.

У опусу Ивана Мештровића, скулптура Победник, изведена 1913. године, непосредно након циклуса скулптура намењених Видовданском храму – надовезује се на идејни и стилски

концепт поменутог циклуса у који спадају репрезентативна дела Мештровићеве пластике, попут скулптура Милош Обилић, Срђа Злопоглеђа, Марко Краљевић. Сам споменик конципиран у монументалној форми, наге атлетске мушке фигуре, постављен на високи стуб – у симболичном смислу представља иконицу фигуру победе. Као иконографско решење за персонификацију тријумфа победоносне нације, преузет је симболичан мотив митског хероја Херкула из наслеђа класичног вокабулара.

Након завршетка Првог светског рата, формирањем нове државе и нове духовне климе, првобитни концепт споменика Весника победе-слободе и његово оригинално решење као завршни мотив монументалне фонтане, чије је постављање било предвиђено на Теразијском платоу, као споменик слободи и ослобођењу од петовековног турског ропства – изгубио је аутентично значење, па је назив споменика проистекао из његове нове посвете пробоја Солунског фронта и победи српске војске у Првом светском рату.

Једноставност постаментa и добро одмерена висина за постављање, омогућила је сагледавање споменика у целини, пре него у детаљима. Тиме је остварена жељена монументалност, а перципирање самог споменика као знака или симбола. Током времена Победник је постао један од најупечатљивијих симбола Београда, а уз Споменик захвалности Француској, припада малом броју монументалних јавних споменика који су подизани између два светска рата у Београду, а који се одликују савременим стилским стремљењима.

Споменик Победник је утврђен за културно добро 1992. године (Службени лист града Београда, бр. 26/92).

Литература:

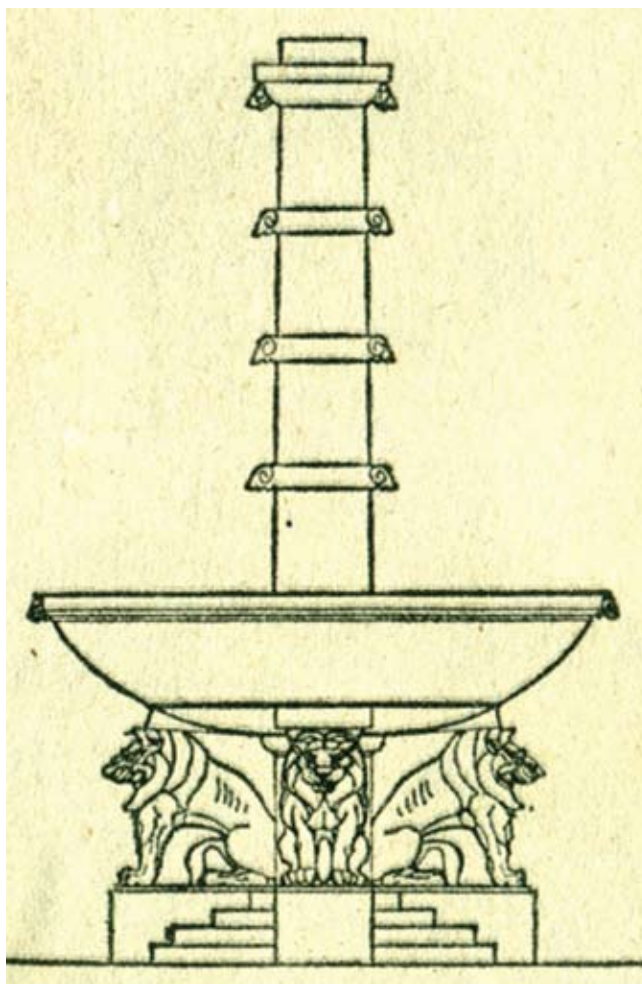
1. *Duško Kečkemet, Život Ivana Meštrovića (1883.–1962.–2002.)*, Zagreb, 2009.
2. Данијела Ванушић, *Подизање споменика Победи на Теразијама, Наслеђе, IX, Београд, 2008, 193–210.*
3. Радина Вучетић-Младеновић, *Побеђени „Победник“: Полемике уочи постављања Мештровићевог споменика, Годишњак за друштвену историју VI, 1999, св. 2, стр. 110–123.*

Извори:

Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Напомене:

1. Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда.
2. Данијела Ванушић, *Подизање споменика Победи на Теразијама, Наслеђе, IX, Београд, 2008, 193–210.*
3. М. Поповић, *Како ће изгледати Мештровићев Победник на Теразијама?, Време,*

12. маја 1927.

4. М. Радошевић, *Мештровићеве цртежи теразијске фонтане, Политика, 14. децембар 1988.*

5. *О историјату и полемици поводом подизања споменика Победнику након Првог светског рата види: Duško Kečkemet, Život Ivana Meštrovića (1883.–1962.–2002.)*, Zagreb, 2009, 437–443; Радина Вучетић-Младеновић, *Побеђени „Победник“ : Полемике уочи постављања Мештровићевог споменика, Годишњак за друштвену историју VI, 1999, св. 2, стр. 110–123.*

6. Густав Крклец, *Са г. Јованом Дучићем у Загребу код Ивана Мештровића, Политика, 14. јула 1927.*

Victor Monument

Belgrade fortress, Upper town

Cultural property of great importance

The Victor monument was set up in the Upper Town of Belgrade Fortress in 1928 on the occasion of the 10th anniversary of the decisive breakthrough made on the Salonika (Macedonian) Front in the First World War. It is a standing bronze male figure with an eagle in the right hand and a sword in the left, modelled by the sculptor Ivan Meštrović, set on a pedestal in the form of a Doric column on a tall cubic base, designed by the architect Petar Bajalović.¹

The history of the monument goes back to a period between 1913 and 1928, even though the initial idea was born in 1912, when Serbia's success in the First Balkan War inspired proposals for erecting a monument in Belgrade to honour the final victory over the Ottomans. In August 1913

Belgrade city council made the decision to mark this momentous event by erecting a monument to Victory.

The original concept was that of a monumental fountain which was to be placed in Terazije or what then was the Square of Crown Prince Alexander.² The fountain was to be built of stone in the form of an oval basin resting on the backs of four lions. At the centre of the basin was to be a marble column surmounted by the statue of the Victor. According to the city council resolutions of 4 October 1913 Meštrović was also to produce twenty masks for the rim of the basin and fifty masks for the column, all in bronze. In October 1913 the city contracted with Meštrović and he set to work on the fountain but, being an Austro-Hungarian

*Са свечаног отварања споменика, 7. октобра 1928, историјска фотографија Извор: Документација 333СКБ.
At the unveiling of the monument on 7 October 1928, historical photograph (CHPIB Documentation)*

subject, he had to leave Belgrade at the outbreak of the First World War.

Background information about the fountain and its more detailed description were brought out by the newspaper *Vreme*:³ ...a large basin (shell) the outer side of which would be decorated with a relief depicting warriors on galloping horses. Affixed along the rim of the shell would be lion's heads (from the present-day jet fountain) spouting water into the shell. [...] The column would be girdled with spaced hoops to which Turkish head masks would be affixed, and each would spout a jet of water into the basin below...

In order to finish the work as quickly possible, Meštrović moved his studio to Belgrade. He worked in the semi-basement of the elementary school by the Cathedral. Within a short time he completed the figure of the Victor

and lion's heads. Having sent them to Bohemia for casting, he began to work on the large reliefs of lancers. Sketches for the large lion figures were also done.

Then the First World War broke out. The Austrian ultimatum forced Meštrović to leave Belgrade and almost all finishing works had to be ceased. During the occupation by Austrian, German and Hungarian troops, all was destroyed except for the statue of the Victor and lion masks, which were away for casting.

The exact appearance of the fountain is known from the photographs of Meštrović's original drawings taken in his Zagreb studio by the sculptor Veselko Zorić.⁴

The project of erecting the fountain in Terazije was revived after the

*Споменик пре постављања на горњем граду Београдске тврђаве, историјска фотографија 1918-28. Извор: Документација ЗЗСКГБ.
Monument before it was set up in the Upper Town of Belgrade Fortress, historical photograph, 1918–28 (CHPB Documentation)*

First World War, but the available funds could only cover the casting costs for the Victor and lion masks.⁵ The statue was stored in a storehouse for plumbing pipes in Senjak. Yet, in 1923 the city council and Meštrović reached an agreement that he should do the monument in Terazije. However, the beginning of preparation works in 1927 caused a public controversy. The public challenged the erection of the monument on moral and artistic grounds. The author also had his say:⁶ *Belgrade City Council asked my consent to set up the "Victor" in Terazije temporarily. But aware that our "temporarily" tends to last too long, I have made an agreement with the Belgrade architect Bajalović for a more solid pedestal for the statue. The Council, so I've heard, set to work. And then stopped. What have I to say? If they intend to set up the statue in Terazije, let them*

set it up. If they have found a better place, let them set it up there. After all, it may as well stay where it has been for all this time – in a shed. As far as I am concerned, I'd like it best to have the opportunity to do the whole Fountain the way it was originally conceived.

After much controversy, debate and criticism, the city council decided not to set up the monument in Terazije, but to find a location outside the city. Mayor Kumanudi informed Meštrović that the preparatory work on erecting the monument had been ceased contrary to his instructions. Finally, the statue was given a place in the Upper Town of Belgrade Fortress. This decision of the city council coincided with the completion of the Sava Avenue and the Great Stairway in Kalemegdan Park as well as with the celebration of the anniversary of the Salonika Front

1928. Извор: Документација 333СКГБ.
1928. (CHPIB Documentation)

breakthrough. It was in commemoration of that event that on 7 October 1928 the freshly refurbished part of the Sava Avenue was inaugurated and the Victor unveiled.

Meštrović's statue of the Victor was done in 1913, immediately after and as a continuation, in concept and style, of the cycle of sculptures intended for his large-scale project for a shrine commemorating the Battle of Kosovo (Vidovdanski hram), which includes representative sculptures such as Srdja Zlopogledja, Miloš Obilić and Marko Kraljević. Conceived as a colossal athletic male nude set up on a tall column, the monument symbolically represents the iconic figure of victory. In iconographic terms, the personification of the triumph of a victorious nation can be traced back to classical antiquity and its mythic hero Hercules.

After the creation of a new state and a new spiritual climate in the aftermath of the First World War, the concept of the Herald of Freedom-victory as the crowning motif of the fountain as a monument to freedom and liberation from the centuries-long Ottoman occupation lost its originally intended sense and its name came to reflect its new dedication to the Salonika Front breakthrough and the victory of the Serbian army in the First World War.

The simple design of the pedestal and its well-proportioned height made it possible to take in the monument as a whole rather than in detail, which resulted in the desired monumentality and the perception of the monument as a sign or a symbol. Over time the Victor has become one of the most salient symbols of Belgrade. Along with the Monument of Gratitude to France, it belongs to the few public monuments erected

between the two world wars in Belgrade which pursued contemporary stylistic trends.

The Victor Monument was designated as a cultural heritage property in 1992 (Službeni list grada Beograda, no. 26/92).

Literature:

Duško Kečkemet, Život Ivana Meštrovića 1883.–1962.–2002 (Zagreb 2009).

Daniijela Vanušić, "Podizanje spomenika Pobedi na Terazijama" Nasledje IX (Belgrade 2008), 193–210.

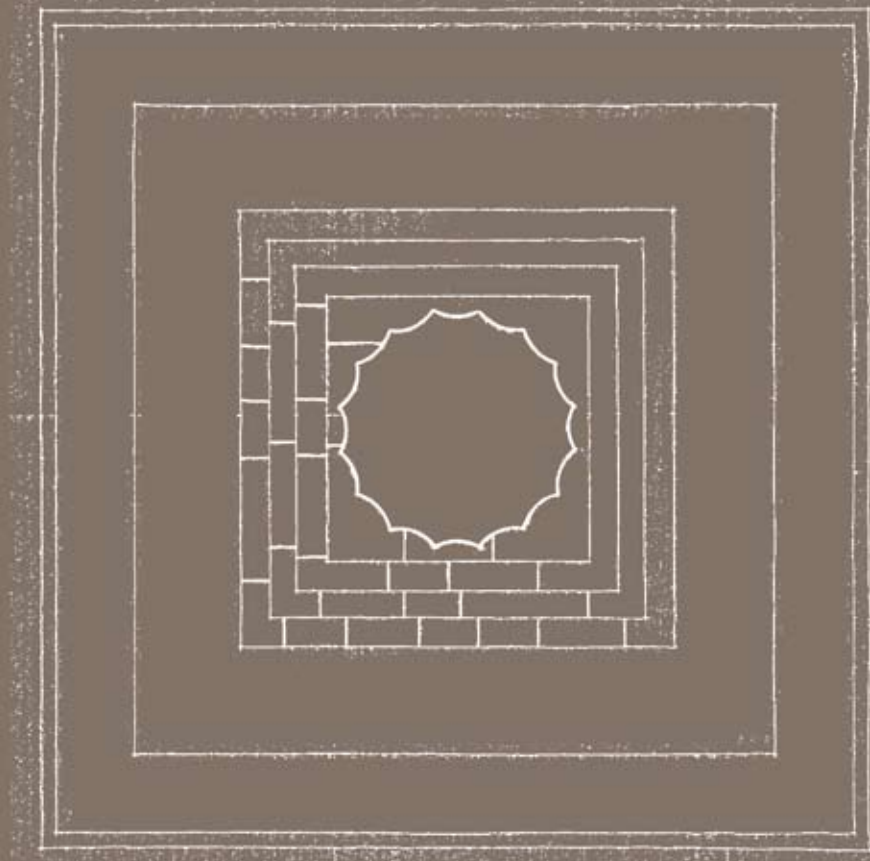
Radina Vučetić-Mladenović, "Pobednik: polemike uoči postavljanja Meštrovićevog spomenika", Godišnjak za društvenu istoriju VI: 2 (1999), 110–123.

Sources:

CHPIB Documentation

Notes:

1. *CHPBI Documentation.*
2. *Daniijela Vanušić, "Podizanje spomenika Pobedi na Terazijama" Nasledje IX (Belgrade 2008), 193–210.*
3. *M. Popović, "Kako će izgledati Meštrovićev Pobednik na Terazijama?", Vreme, 12 May 1927.*
4. *M. Radošević, "Meštrovićevi crteži terazijske fontane", Politika, 14 December 1988.*
5. *On the history of and the debate over the erection of the Victor monument after the First World War see Duško Kečkemet, Život Ivana Meštrovića 1883.–1962.–2002 (Zagreb 2009), 437–443; Radina Vučetić-Mladenović, "Pobednik: polemike uoči postavljanja Meštrovićevog spomenika", Godišnjak za društvenu istoriju VI:2 (1999), 110–123.*
6. *Gustav Krklec, "Sa g. Jovanom Dučićem u Zagrebu kod Ivana Meštrovića", Politika, 14 July 1927.*

*Основа постаментa, техничка документација, 1989. године. Извор: Документација ЗЗЗСКГБ.
Pedestal base, technical documentation, 1989 (CHPIB Documentation)*

Споменик Победник

Victor Monument

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
За издавача: Нела Мићовић, директор
Текст: Александар Божовић
Лектура: Татјана Тодоровић
Превод: Марина Адамовић Куленовић
Графички дизајн: Лука Прокић, Александра Ристановић
Фотографија: Снежана Неговановић, Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда
Тираж: 1000 примерака
Штампа: Scanner studio, Београд

Београд, 2014. година
Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725.94(497.11 Београд)(036)

БОЖОВИЋ, Александар, 1971-

Споменик Победник = Victor monument / [текст Александар Божовић ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2014 (Београд : Scanner studio). - 10 стр. : илустр. : 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци о аутору преузети из колофона. - Текст штампан двостубачно. - Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце на крају текста.

ISBN 978-86-89779-05-9

а) Београд - Споменик Победник - Водичи
COBISS.SR-ID 211595788

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Protection Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance